

درخواست تعریف پروژه پژوهشی (RFP)

شهرداری کرج

۱- مشخصات پیشنهاد دهنده طرح / پروژه (کارفرما)

۱-۱- پیشنهاد دهنده (کارفرما): معاونت محیط زیست و خدمات شهری، گروه مطالعات زیست و توسعه پایدار

۲- مشخصات طرح / پروژه

۱-۲- عنوان طرح / پروژه: تهیه گزارش وضعیت محیط زیست (SoER) کلانشهر کرج

۲-۲- ماهیت طرح / پروژه:

الف) مسئله محور (کاربردی) ج) توسعه محور د) استقرار فناوری جدید

۲-۳- محدوده مطالعاتی: مناطق ۱۰ گانه شهر کرج به همراه حریم آنها

۲-۴- زمان بندی طرح / پروژه:

مدت زمان اجرای طرح: ۹ ماه پیش بینی زمان آغاز و پایان طرح: ۱۴۰۱/۶/۱ الی ۱۴۰۲/۲/۲۹

۲-۵- هزینه و محل تامین اعتبار طرح / پروژه:

محل تامین اعتبار طرح / پروژه: بودجه عمرانی معاونت محیط زیست و خدمات شهری کد ردیف اعتبار: ۸۵۳۱۰۳۰۹

۳- ضرورت انجام (تشریح وضعیت موجود و ضرورت انجام طرح / پروژه)

در سال‌های اخیر استفاده نابخردانه از محیط زیست و عدم توجه به توان اکولوژیک سرزمین، منجر به برهم خوردن توازن موجود در طبیعت شده است که حاصل آن بروز زوال و تخریب قابل ملاحظه در محیط زیست شده است. از طرفی بشر امروزه دریافته است که بی توجهی به قوانین طبیعت و بهره برداری غیراصولی از سرزمین می‌تواند عواقب جبران ناپذیری برای نسل کنونی و نسل‌های آینده به دنبال داشته باشد. سکونتگاه‌های شهری خود یکی از مهمترین دلایل بهره برداری غیراصولی از منابع محیطی و برهم خوردن توازن موجود در طبیعت به شمار می‌روند. حال این سوال مطرح است که مناطق شهری چگونه باید پایدار شوند تا بتوانند به حفاظت از منابع محیط زیستی کمک کنند. یکی از پایه‌ای‌ترین و مهمترین اقدام‌ها در راستای حفاظت از منابع محیطی و گام برداشتن در جهت دستیابی به مفهوم توسعه پایدار، شناخت وضعیت محیط زیست (State of Environment - SoE) است.

گزارش وضعیت محیط زیست (SoE) فرآیندی برای توصیف، تجزیه و تحلیل و اطلاع رسانی درباره شرایط و روند وضعیت موجود محیط زیست است. تهیه گزارش وضعیت محیط زیست (SoE) یکی از ارزشمندترین پیش نیازهای مدیریت و حفاظت منابع طبیعی و پایداری الگوهای مصرف منابع برای سیاست‌گذاران، جامعه مدنی و سایر دست‌اندرکاران نظیر برنامه‌ریزان و مدیران منابع طبیعی، صنعت، رسانه‌ها، مؤسسات آموزشی و سازمان‌های ملی و بین‌المللی است. این گزارش به بررسی شرایط و وضعیت محیط زیست و منابع طبیعی و ارائه سنجشی از وضعیت محیط زیست طبیعی می‌پردازد و ابزاری برای برجسته‌سازی شرایط محیط بیوفیزیکی است. اهمیت این موضوع در حدی است که سبب شده است تا کشورها براساس شاخص‌های ملی

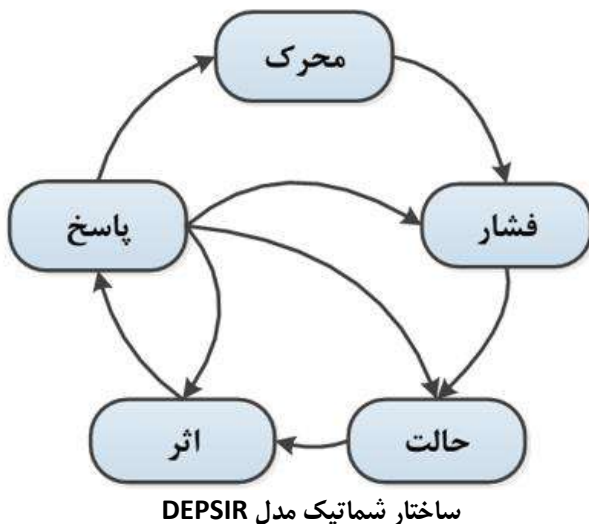
و بین المللی گزارش وضعیت محیط‌زیست خود را تدوین کرده و در چارچوب برنامه‌های کلان توسعه و جهت‌گیری‌های جهانی برای بهره‌برداری مخاطبین منتشر کنند.

شهر کرج مانند بسیاری از شهرهای ایران و دنیا از مشکلات فزاینده محیط‌زیست رنج می‌برد. به نظر می‌رسد افزایش بیش از حد جمعیت و فعالیت‌ها به حدی شرایط محیطی، جغرافیایی و محیط طبیعی پیرامون این شهر را دگرگون ساخته است که دیگر نه تنها جزو مکملی از محیط اطراف خود نیست بلکه امروزه تامین نیازهای زیستی و اجتماعی انسان در آن با مشکلات عدیده مواجه شده است. آلودگی هوا، آلودگی آب، آلودگی خاک، آلودگی صوتی و رواناب‌های سطحی، مشکلات مربوط به پسماندها، تمرکز جمعیت و حاشیه نشینی به همراه افزایش جمعیت ناشی از مهاجرت مشکلات محیط‌زیستی فراوانی برای شهر کرج ایجاد کرده است. این مشکلات در اثر مجموعه‌ای از عوامل ایجاد شده‌اند که به تدریج به چالش بزرگی برای سلامت شهروندان و حیات اقتصادی و اجتماعی کلانشهر کرج تبدیل شده‌اند. طبق سند چشم‌انداز ۱۴۱۴، شهر کرج در افق پیش‌بینی شده می‌بایست به شهری پایدار و سالم برای زیست شهروندان تبدیل گردد و تدوین گزارش وضعیت محیط‌زیست می‌تواند به عنوان نقشه راه بر مبنای دانش و تجربه گامی موثر و بنیادی در مسیر دستیابی به توسعه پایدار و تحقق چشم‌انداز ۱۴۱۴ نقش مؤثری ایفا کند.

۴- روش اجرای طرح/ پروژه

۴-۱- روش شناسی انجام کار

فرآیند تهیه گزارش وضعیت محیط‌زیست (SoE) بایستی در قالب یک مدل مفهومی ارائه شود تا اطلاعات گردآوری شده و تحلیل‌ها، پاسخگویی پرسش‌های اساسی پژوهش باشند. برای انجام این ارزیابی سازمان‌های مختلف مدل‌های متفاوتی را برای گزارش SoE ایجاد و مورد استفاده قرار داده‌اند. یکی از مهمترین و پرکاربردترین مدل‌های مورد استفاده برای گزارش وضعیت محیط‌زیست مدل DPSIR است.

مدل DPSIR از حروف اول چهار کلمه نیروی‌های محرکه، فشارها، وضعیت و پاسخ‌ها تشکیل شده که به ترتیب زنجیره علت و معلول را در مورد هریک از مؤلفه‌های محیط زیستی (آب، خاک، هوا و تنوع زیستی) بیان می‌کند. مدل نیروی محرکه - فشار-وضعیت-پاسخ در واقع ساختاری سازمان یافته برای تحلیل دلایل، نتایج و پاسخ به تغییرات در اکوسیستم را فراهم می‌کند. چارچوب مدل DPSIR زنجیره ارتباطات علیت است که با نیروهای محرکه آغاز می‌شود و از طریق فشارها بر وضعیت و تأثیرات بر اکوسیستم‌ها، سلامت انسان و عملکردها، در نهایت منجر به پاسخ‌های سیاسی می‌شود. این مدل وضعیت (S) محیط‌زیست و روند آن را ارزیابی نموده و عوامل مستقیم (فشار= P) و غیرمستقیم (نیروی محرکه= D) که موجب بروز این وضعیت شده‌اند را شناسایی و معرفی می‌کند. همچنین پاسخ‌هایی (R) که بهبود وضعیت انجام شده یا باید صورت گیرد را شناسایی و معرفی می‌کند.

۴-۲- اسناد و مدارک / منابع اطلاعاتی (اسناد و مدارک جهت استفاده در تنظیم پروپوزال)

جهت انجام این مطالعه می‌توان از اسناد و مطالعات بالادستی انجام پذیرفته در سطح کشور، استان البرز، استان تهران مرتبط با موضوع بهره گرفت.

۴-۳- تاریخچه و سوابق (سوابق فعالیت‌ها و پروژه‌های مشابه داخلی و خارجی)

نخستین گزارش‌ها از وضعیت محیط‌زیست توسط ژاپن در سال ۱۹۶۹ و آمریکا ۱۹۷۰ صورت پذیرفت. اما بطور کلی از سال ۱۹۹۲ در کنفرانس ریو گزارش وضعیت موجود محیط‌زیست مورد تاکید جدی قرار گرفت و این موضوع از سوی بسیاری از کشورها با استقبال فراوانی همراه گردید بطوری که بسیاری از کشورهای جهان این گزارش‌ها را بصورت منظم و در بازه‌های زمانی ۴ یا ۵ ساله تهیه و منتشر می‌کنند. موضوع تهیه گزارش وضعیت محیط‌زیست (SoE) علی‌رغم اهمیت آن متأسفانه در داخل کشور چندان مورد توجه قرار نگرفته است و مطالعات مرتبط در این حوزه بسیار اندک است. از این دسته مطالعات در سطح ملی می‌توان به نخستین گزارش ملی وضعیت محیط‌زیست ایران در سال ۱۳۸۳ و دومین گزارش در سال ۱۳۸۴ اشاره

کرد. همچنین در سطح محیط‌زیست شهری نیز می‌توان به نخستین گزارش وضعیت محیط‌زیست شهر تهران (۸۶-۱۳۷۷)، دومین گزارش وضعیت محیط‌زیست شهر تهران (۸۹-۱۳۸۷) و سومین گزارش در سال ۱۳۹۲ اشاره نمود. لازم به ذکر است تاکنون برای شهر کرج گزارش وضعیت محیط‌زیست (SoE) تهیه نشده است.

۵- شرح خدمات طرح/پروژه

۱-۵- بخش اول: کلیات

۱-۱-۵- معرفی محدوده مطالعاتی (خلاصه‌ای از وضعیت اقلیمی، اقتصادی، زیربنایی، اجتماعی و ...)

۲-۱-۵- پیشینه مطالعاتی مرتبط با موضوع طرح

۳-۱-۵- تحلیل اسناد فرادستی و قوانین و مقررات مرتبط با طرح

۲-۵- بخش دوم: تبیین وضع موجود محیط‌زیست شهر کرج

۱-۲-۵- بررسی وضع موجود هر یک از مؤلفه‌های هشتگانه هوا، آب، خاک، تنوع‌زیستی، بلاهای محیطی، صوت، پسماند و زیستگاه انسانی بر اساس مدل DPSIR، بطور جداگانه.

- ✓ هوا (وضع موجود + منابع آلاینده)
- ✓ آب سطحی و زیرزمینی (وضع موجود + منابع آلاینده)
- ✓ خاک (وضع موجود + منابع آلاینده)
- ✓ پوشش گیاهی (وضع موجود + منابع آلاینده، بیماری‌زا و تخریب کننده)
- ✓ حیات جانوری (وضع موجود + منابع آلاینده، بیماری‌زا و تهدید کننده)
- ✓ بلاهای محیطی (طبیعی و انسان منشاء)
- ✓ آلودگی صوت (وضع موجود + منابع پدیدآورنده + اثرات محیط زیستی)
- ✓ پسماند (وضع موجود + منابع پدیدآورنده + اثرات محیط زیستی)
- ✓ زیستگاه انسانی (وضع موجود + اثرات محیط‌زیستی)

۲-۲-۵- تعیین زمینه‌های اصلی اجرای مدل DPSIR با توجه به نتایج بند ۱-۲

- ✓ تعیین پیشرانهای موجود در شهر کرج در بخش محیط‌زیست
- ✓ تشریح فشارهای موجود در شهر کرج در بخش محیط‌زیست
- ✓ تشریح وضع موجود در شهر کرج در بخش محیط‌زیست
- ✓ تشریح اثرات ناشی از فشارها در شهر کرج در بخش محیط‌زیست
- ✓ بررسی پاسخ‌های موجود و آسیب شناسی پاسخ‌های مورد نیاز

نکته:

۱) محدوده مطالعاتی این گزارش عمدتاً شامل مناطق ۱۰ گانه شهر کرج طی یک دوره حداقل ۱۰ ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۰) خواهد بود. اما در برخی از مؤلفه‌ها مانند تنوع زیستی با توجه به نقش اکوسیستم‌های حاشیه‌ای شهر کرج و همچنین اهمیت منطقه حفاظت شده البرز مرکز مجاور شهر کرج در حفاظت از تنوع زیستی این شهر، مطالعات این بخش علاوه بر مناطق ۱۰ گانه شهر کرج در برگیرنده این مناطق نیز خواهد بود. و یا در بخش خاک به دلیل عدم وجود اطلاعات کافی در شهر کرج حوزه‌های نزدیک شهر کرج را نیز شامل خواهد شد.

۲) لازم به ذکر است شرح خدمات ذکر شده، شرح خدمات اولیه است و در ادامه روند بنا به نظر کارفرما و مشاور قابلیت اصلاح دارد.

۳-۵- بخش سوم: مدیریت یکپارچه محیط‌زیست شهر کرج

۱-۳-۵- ارائه راهکارهای مدیریتی حفاظت از محیط‌زیست شهر کرج

۲-۳-۵- تبیین نقش و تعیین شاخص‌های سنجش عملکرد هر یک از نهادهای مسئول در حفاظت از محیط‌زیست شهر کرج

۳-۳-۵- تدوین برنامه پایش، ارزشیابی و نظارت بر عملکرد هر یک از نهادهای مسئول در حفاظت از محیط‌زیست شهر کرج

۵-۴- بخش چهارم: تدوین چشم انداز و برنامه راهبردی

تدوین چشم‌انداز، راهبردها، سناریوها، برنامه‌های عملیاتی و اقدامات، نظام مدیریت محیط‌زیست شهرداری کرج با توجه به نتایج بخش‌های اول، دوم و سوم.

۵-۴-۱- تدوین چشم‌انداز نظام مدیریت محیط‌زیست شهر و شهرداری کرج

۵-۴-۲- تدوین راهبردهای محیط‌زیستی شهر و شهرداری کرج

۵-۴-۳- تدوین سناریوهای نظام مدیریت محیط‌زیست شهر و شهرداری کرج

۵-۴-۴- تدوین برنامه‌های عملیاتی و اقدامات مبتنی بر سناریوهای نظام مدیریت محیط‌زیست شهر و شهرداری کرج

۶- اهداف کلی و جزئی طرح

مهمترین اهداف این طرح عبارتند از:

- ✓ فراهم نمودن اطلاعات کمی و کیفی قابل اعتماد درباره وضعیت محیط‌زیست شهر کرج
- ✓ گام برداشتن در مسیر رسیدن به اهداف توسعه پایدار و پایداری در شهر کرج
- ✓ کمک به برنامه‌ریزان و سیاست‌گزاران در حوزه‌های مختلف محیط‌زیست در راستای توسعه پایدار
- ✓ شناسایی توان اکولوژیک پارامترهای محیطی شهر کرج (شناسایی وضع موجود پارامترهای محیطی)
- ✓ شناسایی منابع آلاینده محیط‌زیست شهر کرج
- ✓ تدوین برنامه چشم‌انداز، راهبردها، فعالیت‌ها و اقدام‌ها در جهت حفاظت از محیط‌زیست شهر کرج

۷- فرضیات تحقیق

- ✓ استفاده از مدل DPSIR می‌تواند جهت تعیین شاخص‌های وضعیت محیط‌زیست شهر کرج سودمند باشد.
- ✓ گزارش وضعیت محیط‌زیست می‌تواند گامی موثر در دستیابی به توسعه پایدار در شهر کرج باشد.
- ✓ روند تغییرات منابع محیطی موجود در شهر کرج نگران‌کننده و از روند کاهشی کمی و کیفی برخوردار است.

۸- سوالات تحقیق

- ✓ آیا منابع محیطی موجود در شهر کرج توان اکولوژیک مقابله و خنثی‌سازی فشارهای وارد شده را دارد؟
- ✓ آیا شهر کرج با محدودیت منابع محیطی در روند دستیابی به توسعه پایدار برخوردار است؟
- ✓ آیا تغییر الگوهای مصرف ماده و انرژی کمکی به حفظ منابع محیطی شهر کرج خواهد کرد؟

۹- نتایج مورد انتظار (خروجی‌ها و محصول مورد انتظار)

مهمترین نتایج این گزارش عبارتند از:

- ✓ به روزرسانی اطلاعات کمی و کیفی از وضعیت محیط‌زیست شهر کرج
- ✓ شناخت وضعیت موجود پارامترهای محیطی شهر کرج
- ✓ به روزرسانی شناسایی منابع آلاینده محیط‌زیست شهر کرج
- ✓ فراهم نمودن اطلاعات پایه‌ای به روز و قابل استناد جهت برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های آینده در حوزه محیط‌زیست شهر کرج
- ✓ تدوین برنامه چشم‌انداز، راهبردها، فعالیت‌ها و اقدام‌ها در جهت حفاظت از محیط‌زیست شهر کرج

۱۰- محدودیت‌های احتمالی و مخاطرات بالقوه طرح/پروژه

با توجه به اینکه این گزارش در شهر کرج اولین تجربه در تدوین گزارش وضع موجود محیط‌زیست (SoE) با استفاده از مدل DPSIR است و اطلاعات اولیه قابل استناد چندان در دسترس پژوهشگران نیست، قطعاً در برخی از بخش‌ها به کمبود اطلاعات کمی شده بر خواهیم خورد که بایستی با تجمیع نظرات کارشناسی و مدیریت مشارکتی در این بخش‌ها از توان کارشناسی جهت ارزش‌گذاری و کمی‌سازی استفاده گردد.

۱۱- جدول زمانبندی اجرای طرح

زمان بندی انجام مراحل پروژه (ماه)											فعالیت‌ها (عنوان)	
			۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲		۱
										*	*	بخش اول
						*	*	*	*			بخش دوم
				*	*							بخش سوم
			*	*								بخش چهارم